

אתה נמצא ב: דף הבית אפריל 2022 « להתקדם מגיוון להכלה | ד"ר שרית לארי וגיא רונן

טורים אחרונים

22/09/2022
מאחורי הגדר | שניר קליין
לכל גבול עשויה להיות הצדקה, לפעמים אפילו טובה לכאורה. כך, למשל, הצידוק הביטחוני להפרדה בין תושבי יטא לשטחי המרעה והכפרים לציידים. בפועל, מבט מעמיק מגלה את המטרה האמיתית – טרנספר שקט לפלסטינים

22/09/2022
בישיבה של מטה | לילך וולך
הם רגע של הפוגה בצעידה, מקום לרומנטיקה ולפעמים – כמו בתל אביב – נושאים מסר של לב קר. מה אפשר ללמוד מהספסלים במרחב הציבורי, שהוא גם קצת פרטי

21/09/2022
"גם גבר החש אהדה כלפי אישה לעולם לא יבין את מצבה" | ראיון מן המיתים
כמעט 40 שנה אחרי מותה, וכבר כשנדמה שהמהפכה הפמיניסטית הצליחה, דבריה של סימון דה בובואר מוסיפים להדהד ונראים אקטואליים מתמיד. חזרנו בזמן לראיון מעורר השראה עם האישה והאגדה

21/09/2022
ככה זה נראה מכאן | שרה קנזביץ

21/09/2022
בוחרים להתעלם | דבר העורך

08/07/2022
מילים הן קודם כל מגע | שרה קנזביץ

מידע כללי

ליברל הוא מגזין איכות מודפס, על פוליטיקה, תקשורת, כלכלה ותרבות.
המגזין מפורסם אחת לרבעון.
מחיר המגזין בחנויות: 39.90 ש. ניתן לרכוש בכל חנויות סטימצקי, צומת ספרים ובהזמנה דרך האתר.
מחיר המגזין למנויים: 29.90 ש לחודש.
הנחות נוספות לסטודנטים, מורים, תלמידים וגמלאים. הירשמו באתר לקבל פרטים נוספים לגבי מנויים ומבצעים.

צילום: Getty Images

להתקדם מגיוון להכלה | ד"ר שרית לארי וגיא רונן

הלימודים האקדמיים הם הזדמנות נדירה וחשובה למפגש בין הקבוצות החברתיות השונות. אך על פי מחקר של מרכז אקורד, בעוד הגיוון גדל בצורה ניכרת, הסטודנטים הערבים דווקא חשים יותר ניכור ואפליה ופחות תחושת שייכות. כך אפשר לנצל את ההזדמנות לתיקון

אפריל 2022, צדק וחברה

מאת ליברל 11/04/2022

סוגיית הגיוון וההכלה היא מהמרכזיות והבוערות שיש כיום בחברה הישראלית. הדיון בה נוגע לקונפליקטים חברתיים ולאומיים וכן להדרה פוליטית, כלכלית, אקדמית ותעסוקתית. אולם דיון חשוב זה מחמיץ בדרך כלל את תקופת הלימודים באקדמיה כהזדמנות ייחודית לשיפור היחסים בין קבוצות בישראל.

הדרך לתואר היא הזדמנות נדירה להיכרות בין־קבוצתית רבת־משמעות. במדינה שבה מערכות החינוך מופרדות זו מזו והיישובים הם על פי רוב הומוגניים, לרבות ולרבים הלימודים האקדמיים הם הזדמנות ראשונה למפגש.

יתרה מכך, הזדמנות זו מגיעה בשלב קריטי מבחינה אישית וחברתית: רגע לפני שסטודנטיות וסטודנטים ישתלבו בשוק העבודה, יהפכו לעובדים ולעובדים, למנהלות ולמנהלים, למנהיגות ולמנהיגים, ולרוב, בתוך שנים ספורות גם להורים. הגיל הצעיר של רוב הסטודנטיות והסטודנטים מביא עמו סקרנות וגמישות מחשבתית.

נוסף על כך, הקהל הסטודנטיאלי אינו קטן: את השנה האקדמית הנוכחית פתחו 350 אלף איש. זהו פוטנציאל שאם ימומש, יצטרב לאימפקט חברתי עצום. ללא ספק, הזירה האקדמית היא רגע קריטי ובעל משקל שיכול לעצב את פני החברה.

תחושת השייכות נעלמת

הקמפוסים בישראל נעשים מגוונים יותר ויותר. על פי המל"ג, בעשור האחרון חל גידול של 122% בקהל הסטודנטיות והסטודנטים הערבים וכן גידול ניכר במספרם של יוצאות ויוצאי אתיופיה ובני החברה החרדית הניגשים ללימודים אקדמיים.

יש עוד דרך ארוכה לשוויון באקדמיה, אבל זהו הישג חשוב ומרשים למערכת ההשכלה הגבוהה. עם זאת, למרות הגיוון הגובר במוסדות האקדמיים, מעט מאוד מפגשים משמעותיים נוצרים במהלך הלימודים בין יהודים לערבים ובין חרדים לחילונים.

מחקר שערך מרכז אקורד עבור יוזמות אברהם וקרן רוטשילד, בקרב כ־5,000 סטודנטיות וסטודנטים מתריסר אוניברסיטאות ומכללות בישראל, ממחיש את גודל ההתמצה בכל הנוגע ליחסי ערבים ויהודים בקמפוסים: בעוד סטודנטים מדווחים על עלייה במספר החברים מהקבוצה האחרת במהלך לימודיהם, המוטיבציה לקרבה מחוץ ללימודים לא עולה בדרך לתואר. בקרב סטודנטים ערבים היא אפילו יורדת בצורה ניכרת לקראת השלמתן.

בין יהודים לערבים נרשמות רמות גבוהות יותר של כעס כלפי הקבוצה האחרת בשלבים האחרונים של התואר, בהשוואה לתחילת הלימודים. יותר מ־40% מהסטודנטים הערבים מאמינים שקיימת נגדם אפליה בקבוצה, וחוויות האפליה הזו עולה באופן הדרגתי בכל שלב לאחר השנה הראשונה ללימודים.

בדומה, סטודנטים ערבים לקראת סוף התואר חשים מידת שייכות מועטה בהרבה למוסד האקדמי לעומת סטודנטים בתחילת התואר. כן, משנה לשנה, בקרב סטודנטים יהודים רווחות תפיסות חיוביות פחות ופחות ביחס לערבים.

המגמות הללו, ועוד רבות אחרות שעלו במחקר, מדברות בעד עצמן: בשהות המשותפת אין די. כדי לוודא שהקמפוס המגוון אכן מצליח להיות קמפוס מכיל, המייצר תחושת שייכות ומשפר את היחסים בין הקבוצות, יש לפתח התערבויות אפקטיביות ולהנהיג שינוי רחב בהתנהלות המוסדית. זו הדרך לוודא שהמרחב האקדמי ישיפע לטובה על החברה כולה.

סגירה	ניווט מקלדת	ביטול הבהובים	מונוכרום	ספיה	ניגודיות גבוהה	שחור צהוב	היפוך צבעים	הדגשת כותרות
הדגשת קישורים	הצגת תיאור	תיאור קבוע	גופן קריא	הגדלת גופן	הקטנת גופן	הגדלת מסך	הקטנת מסך	סמן גדול
סמן שחור	מצב קריאה	אתר האינטרנט אינו זמין בפרוטוקול IPv6	חיבור האינטרנט אינו תומך בפרוטוקול IPv6					

אייפוס הגדרות
הצגת נגישות
דיווח הפרה

צילום: Getty Images

מי בא לרקוד?

בשיח הציבורי מזכירים לעתים המושגים "גיוון" ו"הכלה" בנשימה אחת. אולם יש ביניהם שוני מהותי ולא סמנטי, שהוא קריטי להבנת האפשרויות הגלומות בקמפוס מגוון: בעוד גיוון מדבר על ייצוג מספרי של קבוצות חברתיות שונות בכל הדרגים בקמפוס, הכלה היא מונח מורכב יותר, הנוגע לחוויה המרובדת ומרובת הפנים של הלימודים בקמפוס המגוון.

אנלוגיה נפוצה להמחשת ההבחנה בין השניים היא: גיוון הוא הזמנה למסיבה; הכלה היא הזמנה לרקוד בה. כלומר, חווית ההכלה סובבת סביב השאלה מהי מידת השייכות, הנוחות, יכולת ההבעה האינדיבידואלית ואספקטים אחרים של החוויה הסטודנטית שחווים וחווים סטודנטים מקבוצות שונות. האם כולם חשים שייכים באופן דומה? האם כולן מביעות את דעתן בחופשיות זהה?

מיצוי הפוטנציאל החברתי הגלום בקמפוס תלוי בתשובות לשאלות אלו. זירה מכילה היא זירה שיש בה סיכוי גדול בהרבה לשינוי ברגשות, בעמדות ובהתנהגויות כלפי הקבוצה האחרת. אם להמשיך את אנלוגיית המסיבה: מסיבה שיותר אנשים מיותר קבוצות רוקדים בה היא מסיבה שבה גדל הסיכוי למפגשים בין־קבוצתיים משמעותיים.

אבל מהי הכלה מעבר לדימוי? אם ברצוננו לקדם הכלה, מהם מרכיביה ומהו תרגומם המעשי? איך נראית הכלה ביום־יום בביתה? במזכירות המחלקה? במשרד הדיקן? בשער הקמפוס? כדי להשיב על שאלות בוערות אלו, פיתח מרכז אקורד – פסיכולוגיה חברתית לשינוי חברתי – את מודל המוסד האקדמי המכיל. המודל נסמך על ספרות פסיכולוגית חברתית בנושא הכלה בכלל ובהקשר האקדמי בפרט. הוא נועד לתרגם את מושג ההכלה במסד האקדמי לשפה קונקרטית בעלת אוריינטציה יישומית, כדי לאפשר את עיצובה של תוכנית המקדמת הכלה אפקטיבית.

מודל הקמפוס המכיל כולל ארבעה רכיבים וקשרי גומלין ביניהם: ראשית, תחושת שייכות הנובעת מהזדהות עם המוסד האקדמי ועם ערכיו וכן מקשרים בין־אישיים עם סטודנטים, סגלים אקדמיים ומנהליים.

שנית, הקול: תחושת לגיטימציה לבטא פרספקטיבות, עמדות ורגשות שאינם שכיחים בקרב קבוצת הרוב והיכולת לתת ביטוי להיבטים זהותיים פרטיקולריים הקשורים לקבוצת ההשתייכות החברתית.

שלישית, הוגנות ורגישות לא־שוויון: מכלול ההזדמנויות שמקבלות כלל הקבוצות החברתיות הלומדות במוסד האקדמי וזיהוי א־שוויון במתן הזדמנויות אלו דרך פריזמה ביקורתית מתנגדת.

רביעית, סובלנות וקרבה חברתית: התחושה שאחרים (סטודנטיות וסטודנטים, סגלים מנהליים ואקדמיים, המוסד ככלל) מקבלים אותנו כמות שאנחנו, מתייחסים אלינו באופן מכבד וסובלני ומקיימים עמנו קשרים בין־אישיים.

נשים לב כי שניים מתוך ארבעת מרכיבי המודל – שייכות וסובלנות וקרבה חברתית – מדגישים את הדומה בין הקבוצות: השניים האחרים מדגישים זהות אינדיבידואלית ושונות: קול והוגנות ורגישות לא־שוויון.

הקמפוס המכיל, אם כן, אינו קמפוס נטול מתחים. היחסים בין הקבוצות השונות בו מאפשרים השמעת קולות שונים ומנוגדים, קריאה לשיח ביקורתי והנכחה של זהויות פרטיקולריות, אבל באותה העת גם זהות משותפת, סובלנות וחברות.

חוויה מכילה אינה "כור היתוך" המאחד אגב מחיקה של זהויות וקולות, אבל היא גם אינה אסופה של פרטים שאין כל זיקה ושייכות ביניהם. המתח האימננטי בין השייכות לבין היכולת להשמיע קול אינדיבידואלי הוא לב לבה של חווית ההכלה: מארג יחסים רחב בין הקבוצות החברתיות השונות, המאפשר להן לפתח קשרי הכירות וחברות אבל גם להימצא בדיאלוג ביקורתי ונוקב.

סגירה	ניווט מקלדת	ביטול הבהובים	מונוכרום	ספיה	ניגודיות גבוהה	שחור צהוב	היפוך צבעים	הדגשת כותרות
הדגשת קישורים	הצגת תיאור	תיאור קבוע	גופן קריא	הגדלת גופן	הקטנת גופן	הגדלת מסך	הקטנת מסך	סמן גדול
סמן שחור	מצב קריאה	אתר האינטרנט אינו זמין בפרוטוקול IPv6	חיבור האינטרנט אינו תומך בפרוטוקול IPv6					

בימים אלה הפריקטט מנסח את המדריך לקמפוס המכיל. המדריך מציע שורה של פרקטיקות מבוססות מחקר הניתנות לשימוש תוך כדי ההתנהלות השגרית בביתה ובמרחבי הקמפוס השונים.

דוגמה מצוינת היא פרקטיקת עבודה בקבוצות הטרונגיות. במחקר "מגע באקדמיה" המוזכר לעיל עלה כי שיתוף פעולה בעבודות בביתה או במעבדות הוא המנבא החזק ביותר להגברת מוטיבציה לקרבה חברתית ולהפחתת חשיבה סטריאוטיפית.

כמעט כל ביתה משלבת עבודה כלשהי בקבוצות – במהלך השיעור, במעבדה, להגשה במהלך ובסוף הסמסטר וכדומה. זוהי פלטפורמה קיימת ומוכרת, שמתבקש לנצל אותה כדי לקדם היכרות בין סטודנטים. עבודה בקבוצות ללא התערבות מצד המרצה היא ברוב המוחלט של המקרים עבודה בקבוצות הומוגניות. פרקטיקת עבודות משותפות בקבוצות הטרונגיות מכשירה מרצות ומרצים להפוך את קבוצות העבודה בקורסים שלהם להטרונגיות.

כיוון שמטרתנו היא שימוש רחב, אפקטיבי ושגרתי בפרקטיקות מקדמות הכלה ושיפור יחסים בין קבוצות, המדריך מציע פרקטיקות הקשובות לצורכי השטח ולהתנהלותו. פרקטיקות לסגל אקדמי, למשל, מביאות בחשבון את עומס המחויבויות המחקריות והמנהליות של הסגל וגם את האחריות המקצועית ללמד את החומר בצורה מעמיקה ומצוינת.

פרקטיקת העבודות בקבוצות הטרונגיות, וכמותה גם אחרות, עונה על הצרכים האלו בדיק. היא נלמדת בסדנה של כשעה וחצי, ומתאימה לתכנים שונים (במדעי החברה, הרוח, טבע ועוד) ולהקשרים כיתתיים שונים (כיתות מליאה גדולות, קבוצות למידה קטנות, שיעורי מעבדה).

מלבד ליכולת להשתלב בשגרת החיים האקדמיים ובשגרת ההתנהלות בביתה, הפרקטיקה מספקת כלים יישומיים למרצות ולמרצים להתמודדות עם אתגרים הנוגעים לחלוקה לקבוצות הטרונגיות בביתה ולחששות של סטודנטיות וסטודנטים.

למשל, מבנה הציון יכול להכיל רכיב אינדיבידואלי ורכיב קבוצתי, כדי להפחית את החרדה האפשרית לנוכח שיתוף פעולה עם עמיתים לא מוכרים. יישום רחב של הפרקטיקה, משמעותו היא שרוב הסטודנטיות והסטודנטים יעבדו בקבוצות הטרונגיות ויחוו מפגש משמעותי עם חברי קבוצות אחרות במהלך הלימודים האקדמיים.

המדריך המפורט לעבודות משותפות בקבוצות הטרונגיות כבר נכתב (בשיתוף יוזמות אברהם) ומוכן ליישום. העברת סדנאות הכשרה לסגל אקדמי כבר החלה. האוניברסיטה העברית, ביוזמת נשיאה פרופ' אשר כהן והנהלת המוסד ובניהולה של סגנית הנשיא לענייני אסטרטגיה ומגוון פרופ' מונא חורי-כסאברי, החלה השנה לעודד הכשרה רחבה בפרקטיקה זו. מוסדות נוספים החלו אף הם בהפצתה.

ככל שהפרקטיקה תיושם בכיתות רבות יותר, כך תהדהד השפעתה בצורה רחבה יותר ותתבסס נורמה מוסדית המעודדת יחסים בין-קבוצתיים מיטיבים.

חשיבות האיתות המוסדי

בהנעה של תהליך שמטרתו שינוי נורמטיבי מתמשך, האיתות המוסדי הוא קריטי. איתותים מוסדיים הם קשת רחבה של פעולות מוסדיות הנושאות את המסר לכל הסגלים, הצוותים והסטודנטיות והסטודנטים בקמפוס, ולפיו הכלה ושיפור היחסים בין הקבוצות הם נושא ליבה מרכזי על סדר היום של המוסד האקדמי.

סוג אחד של איתותים כאלו מיושם דרך ברכות לחגי הדתות השונות, שילוט רב- לשוני ועוד. סוג אחר הוא שינוי ארגוני של המוסד. משמח לראות כי מוסדות מרכזיים בישראל, בהם האוניברסיטה העברית, אוניברסיטת בן-גוריון ואוניברסיטת תל אביב, יצרו לאחרונה תפקידים בכירים המתרכזים בקידום גיוון והכלה ובשיפור היחסים בין הקבוצות.

התגייסות פורמלית משמעותית כזו של כמה מוסדות מרכזיים בישראל מצביעה על מגמה בעולם האקדמי. מלבד ליצירת אפיק רשמי לפעולה ושינוי ולהקצאת המשאבים המוסדיים הכרוכים במינויים האמורים, יש בפעולות אלו גם הבעת התחייבות ואיתות מוסדי נורמטיבי ברור כי מבחינת האוניברסיטה מדובר בנושא מרכזי.

תפקידים אלו, מלבד לעצם קיומם, מתווים נורמות התנהלות מוסדית בפעילותם השוטפת. כך, דרישה להכשרת סגל אקדמי בפרקטיקת העבודות בקבוצות הטרונגיות היוצאת ממשרדה של סגנית הנשיא לענייני מגוון היא איתות מוסדי ברור וחשוב.

אוניברסיטאות גדולות בעולם מקצות תפקידים בכירים ומשאבים גדולים לגיוון והכלה של כיתות וקמפוסים, וגם זה איתות למוסדות בארץ. הקהילה האקדמית בישראל היא חלק מקהילה עולמית רחבה יותר, והיא מזהה כי עליה להתקדם, לשנות ולהשתנות. על האקדמיה להיענות לפוטנציאל החברתי הטמון בה ולקחת על עצמה את מציאת בשתי ידיים.

קמפוסים הם זירה של רכישת ידע, הפגנת מצוינות ויצירתיות – כל אלו רלוונטיים לגיוון והכלה ושיפור היחסים בין קבוצות חברתיות. אנחנו רוצות ורוצים שאזרחיות ואזרחי העתיד יידעו להתנהל בזירה מגוונת באופן מיועד, מנוסה ויצירתי. אם גיוון והכלה חשובים להנהלה, אם היא הקצתה משאבים ומינתה גורם בכיר, פעיל ויזמי האמון על הנושא – המסר הנורמטיבי יהדהד בקבוצות הגיוון ובקבוצות הרוב.

תוך כדי יישום פרקטיקות ומנגנונים של הכלה ושיפור יחסים בין הקבוצות, הניסיון של אקורד מייצר תובנות נוספות, רעיונות חדשים וידע. פרויקט האקדמיה מלווה את היוזמות שלו בקמפוסים במדידות כמותניות ואיכותניות כדי לוודא שהן מצליחות לייצר השפעה חיובית משמעותית וכדי לחדדן ולשכללן.

לסיכום, הקמפוס המכיל הוא התולדה הרצויה והאופטימלית של הקמפוס המגוון. קמפוסים ימשיכו ללא ספק לשקף את החברה שבתוכה הם שוכנים, על גווניה ואתגריה. חברה מגוונת היא חברה שלעולם יהיו בה קולות לגיטימיים שונים ואף נוגדים. עם זאת, לקמפוס המכיל, שלא מסתפק רק בגיוון, יש פוטנציאל לא רק להפוך את ההשירה בו לנוחה, ולכן גם למוצלחת יותר, עבור קבוצות הגיוון, אלא גם להוביל לשינוי חברתי לשנים קדימה.

